

पंचधार

वर्ष : ६२ वे अंक : तिसरा
ऑक्टोबर ते डिसेंबर २०१९

मैं ना हिंदू मैं ना मुस्लिमां
शाद का मजहब शाद ही जाने

निजामाचे पंतप्रधान व चतुरस्र लेखक महाराजा किशनप्रसाद

मराठी साहित्य परिषद, तेलंगण राज्य, हैदराबाद

RNI Regd. No. 32307/79 मूल्य : ४५ रुपये

कार्यवाह

म.सा.प. तेलंगण राज्य

४-६-४५८, इसामिया बाजार, हैदराबाद - ५०० ०२७.

दूरध्वनी : (०४०) २४६५७०६३, भ्रमणध्वनी : ७८४२८५३९८४

mspaphyd@gmail.com

प्रकाशक

डॉ. विद्या देवधर

सर्व हक्क - म. सा. प. तेलंगण राज्य.

या अंकात प्रकट झालेल्या मतांशी संपादक-मंडळ सहमत असेलच असे नाही. फक्त एक व तीन वर्षांची वर्गणी स्वीकारली जाईल. दोन वर्षांची प्रथा स्थगित करण्यात आली आहे. पंचधारेच्या आर्थिक व्यवहाराचे वर्ष एप्रिल ते मार्च असे आहे.

सर्व सभासदांनी आपले E-mail ID फोन नंबर पुढील क्रमांकावर पाठवावेत -
7842853984

पंचधारा वर्गणी Marathi Sahitya Parishad

IDBI BANK, Kachiguda Branch

A/c. No.59410010000125 किंवा

Panchdhara

A/c. No.59410010001359, IFSC Code - IBKL0000594

(For both account)

या खात्यावर जमा करावी. मनीऑर्डर पाठवू नये.

वार्षिक वर्गणी रु.२००/-

तीन वर्षांची एकत्र वर्गणी रु.५००/-

आजीव सदस्य वर्गणी रु.२,०००/-

(वर्गणी शक्यतो डी.डी.ने पाठवावी)

(बाहेरगावचा चेक असल्यास वटणावळीचे रु.३५/- अधिक पाठवावेत, ही विनंती)

वार्षिक वर्गणी रु.२००/-

या अंकाचे मूल्य : रु. ४५/-

टपाल खर्च रु.२५/-

मुखपृष्ठ संकल्पना : श्री. माधव रामराजे चौसाळकर

मुद्रक

आनंद लाटकर

कॉम्प-प्रिंट कल्पना प्रा. लि. ४६१/४ शिव-पार्वती टिळक रस्ता, पुणे - ४११ ०३०.

फोन : (०२०) २४४७७५२७

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाने या नियतकालिकाच्या प्रकाशनार्थ अनुदान दिले असले तरी या नियतकालिकातील लेखांशी विचारांशी मंडळ व शासन सहमत असेलच असे नाही.

अनुक्रमणिका

	संपादकीय	४
	श्रद्धांजली : गिरीजा कीर - प्रिया धारूरकर	६
१.	अखिल भारतीय म. सा. महामंडळ : वर्धापन दिन	१०
	१. भाषण- रंगनाथ पठारे	१२
	२. समारोप - कौतिकराव ठाले पाटील	१५
	३. पुस्तक प्रकाशन - प्रास्ताविक : डॉ. शोभ शास्त्री	१७
	४. ग्रंथपरिचय- डॉ. शशी मुदीराज	१८
	४. भाषण- प्रफुल्ल शिलेदार	२१
	५. भूमिका- डॉ. विद्या देवधर	२२
	६. मनोगत- डॉ. माया देवी	२४
२.	डॉ. सुधीर रसाळ- च्यासंगी आणि परखड समीक्षक प्रशांत गौतम	२५
३.	शिवकालीन राष्ट्रीय कवी भूषण डॉ. गीता काटे	३०
४.	महाराजा सर किशन प्रसाद : चतुरस्र प्रतिभावंत आनंदराज वर्मा, अनुवाद- विद्या मत्तल	४३
५.	साहित्यिक अध्यात्मिक महामेरू डॉ. रंगनाथ सिद्धयोगी जगदगुरु वैशाली सुनिल पटवर्धन	७३
६.	मराठवाड्याचे पहिले कादंबरीकार- डॉ. वा.दा. गाळगीळ श्री. यादवराव कंदकूर्तीकर	८३
ग्रंथपरीक्षणे		
७.	लखलखती सौदामिनी आरती देवगावकर	८७
८.	'बहुस्तरीय जीवनानुभवाचा चिंतनगर्भ ललितमेळा' केदार काळवणे	९६
९.	लेखक परिचय	१०२
१०.	स्वागत नव्या पुस्तकांचे	१०४

बहुस्वरीय जीवनानुभवाचा चिंतनगर्भ ललितमेळा

केदार काळवणे

दासू वैद्य हे नव्वदोत्तर काळातील भवतालातल्या विसंगतीला उपरोधशैलीच्या माध्यमातून काव्यबद्ध करणारे चिंतनशील मानवतावादी कवी आहेत. 'तूर्तास' आणि 'तत्पूर्वी' या त्यांच्या दोन प्रसिद्ध काव्यसंग्रहांची शीर्षके कालवाचक आहेत. त्यातून या कवितेला काळभान असल्याचे ध्वनित होते. या संग्रहातून वैद्य यांनी आपल्या काळातील उलघालीकडे तिरकसदृष्टीतून पहात व्यक्त केलेला आशय अर्थवलयी आहे. सामाजिक वास्तवाला विरोधन्यास आणि विपरीतताभाव यांच्या वापरातून व्यंजना घडवत प्रतिसाद देणारे कवी म्हणून त्यांचे वेगळेपण अधोरेखित करता येईल. या कारणानेच समकालीन मराठी कवितेत त्यांची कविता स्वतःचा चेहरा घेऊन अवतरते. गाव-खेड्यापासून ते महानगरापर्यंतचे मोठे अवकाशविश्व या कवितेने व्यापलेले आहे. नागरी-अर्धनागरी-ग्रामीण अशा सांध्यावरील मध्यमवर्गीय आणि सर्वसामान्य माणसांच्या काळसंदर्भी जीवनजाणीवांना-जीवनरीतीला ते साक्षात करतात. माणूस, समाज आणि निसर्ग हे त्यांच्या कवितेचे निर्माणकेंद्र आहे. सांस्कृतिक संचिताच्या संस्कारशीलतेने भारलेली त्यांची कविता मानवी वर्तनकृतीचा शोध घेते. परंपरा आणि आधुनिकतेच्या संक्रमणातून आकारलेल्या वर्तमानिक जगाचा वेध घेत सामान्य माणसांच्या जगण्यातील विविध परिमाणाना अभिव्यक्त करते. वैयक्तिक-सामाजिक अनुभूतीविश्वाला नव्या प्रतिकव्यवस्थेच्या उपयोजनातून त्यांनी अनेकार्थक्षम बनवलेले आहे. म्हणूनच समकालीन कवितेत ही कविता स्वतःचे अस्तित्व ठळक करते.

कवितेप्रमाणेच दासू वैद्य यांनी सामर्थ्यशील असे ललितगद्यलेखनही केले आहे. त्यांच्या काव्यप्रकृतीची छाप त्यांनी केलेल्या ललित गद्यलेखनावर आहे. 'आजूबाजूला' आणि 'मेळा' हे त्यांचे दोन ललितलेखसंग्रह याची साक्ष देतात. 'मेळा'तील लेखन काव्य आणि गद्य यांच्या सीमारेषा पुसट करत समकालाला भिडणारे आणि त्यांच्याच लेखनात सर्वोत्तम ठरणारे असे लेखन आहे. समकाळातील गुंतागुंतीचे सामाजिक वास्तव आणि त्याच्या परिणामातून आकारलेल्या सृष्टीचा संवेदनशील दृष्टीने घेतलेला अर्थपूर्ण

शोध म्हणजे हे लेखन आहे. मानवी जीवनाचा विविध कोनांतून घेतलेला चिंतनगर्भ तळशोध म्हणूनही या लेखनाकडे पाहता येईल. यात सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय, पर्यावरणीय अवकाशातील घटितांची सारसूत्रे आणि व्यक्ती-समूहांच्या विविध वृत्ती-प्रवृत्ती, विचार, भावना, मूल्यकल्पना, नीती-अनितीचा वैविध्यपूर्ण कोलाजी आविष्कार आहे. शेती, दुष्काळ, पाणी, भाषा, शिक्षण, धर्म, कला, निसर्ग, ज्ञान-विज्ञान अशा सर्वस्पर्शी जाणीवक्षेत्राला कवेत घेत हा चिंतनमेळा साकारतो. या जाणीवक्षेत्रातून सूक्ष्म अनुभूतीचे विविधांगी पदर साक्षात झालेले आहेत. इतिहास-वर्तमानाच्या संघर्षशील काळभानाचे आणि बदलत्या समाजवास्तवाच्या ताण्याबाण्याचे परिप्रेक्ष या लेखनाला लाभलेले आहे. हा गेल्या अर्धशतकाच्या भवतालात दडलेल्या बहुस्वरीय आवाजांचा अर्करूपी ललितमेळा आणि सामाजिक स्थित्यंतराच्या बहुपरिणामी पडसादाचा आरसा आहे. हे स्वरपरिणाम महाराष्ट्रीय ग्राम-नागर जगण्याच्या अनुभवविधाने समृद्ध झालेले आहेत. या आवाजांची तात्कालिकता गळून पडत त्याला वैश्विकता प्राप्त झालेली आहे. समकालीनता आणि कालातीतता हा महत्त्वाचा गुणधर्म या लेखनाचा आहे. समाजातील सर्वस्तरीय वाचकांना आकलन होईल अशा सुलभ सर्वपरिचित समाजभाषेचे उपयोजन आणि लालित्याचा तोल ढळू न देता वाङ्मयीन कसोटीवरही श्रेष्ठ ठरण्याची क्षमता बाळगून असलेली लेखनशैली यामुळे या लेखनाला महत्त्व प्राप्त होते.

वैयक्तिक-सामूहिक अनुभवांच्या या अड्यावीस लेखांच्या संग्रहातून सांस्कृतिक संदर्भ उजागर होत समकालीन प्रश्न, सामाजिक वास्तव आणि काळवास्तवाचे प्रकटीकरण होते. निसर्ग जाणीवेचे संवेदन आणि अस्तित्वविषयक जीवनचिंतनही यातून ध्वनित झाले आहे. सांस्कृतिक संचिताचा खोलवर ठसा या लेखनावर आहे. देशी-विदेशी, ग्राम-नागर, आजचे-कालचे असे विविध सांस्कृतिक संदर्भ या लेखनातून उजागर होतात. सांस्कृतिक चलनवलनाचा खोलवर ठसा या लेखनावर आहे. त्यातून भौतिक-अभौतिक जगण्याच्या परिभाषेचा सांस्कृतिक इतिहासच ग्रंथबद्ध झाला आहे. 'रंग, कर्टिंग, श्वानपुराण, अरण्यरुदन, पिच्चर, मनातलं घर' हे लेख यासंबंधी महत्त्वाचे आहेत. समकाल नासवणाऱ्या आणि जगण्याची मुक्त गती अवरुद्ध करणाऱ्या कळीच्या ठरलेल्या समकालीन प्रश्नांविषयीची समाजहितैषी आशयभाष्य अत्यंत कलात्मकरीतीने या लेखनात येतात. या आशयभाष्यातून वैद्य यांची सामाजिक बांधिलकी आणि परिपक्व वैचारिक पिंडभानाची दिशाही ध्वनित होते. 'गळा दाबल्याने गाणे अडते का?', मार्गदर्शन, न पाठवलेलं पत्र, लांब नाकवाल्यांची गोष्ट' या लेखांतून आलेली समाजचिंता आणि चिंतन सर्वांनाच

अंतर्मुख करायला लावणारे आहे. यातून घडलेले विचारदर्शन समाजाचे विचारप्रवर्तन करणारे आणि दिशादर्शक ठरणारे आहे.

समाजप्रश्नांबरोबरच संबंध समाजाला वेढून असलेल्या आणि समूहांच्या सलोखामय-नितीमान जगण्याला पोखरणान्या समाजवास्तवाची प्रखर जाणीव संयतपणे या लेखनातून व्यक्त होते. या वास्तवाला भूत-वर्तमानाचे संदर्भ लगडलेले आहेत. 'सीमेवरचं नाटक, बाई संभाळ कोंदण, अंधारातला नट, अरं... येऊSSSSन येSSSS न येणार कोण ? , खडूची भुकटी, निघून गेला आहे...' या लेखांचा निर्देश या संदर्भात करता येईल. त्या-त्या काळाचे स्वतःचे असे वास्तव असते. त्या वास्तवाने त्या काळाचा चेहरा स्पष्ट केलेला असतो. या वास्तवाने काळाच्या वाटचालीलाही चांगले-वाईट चळण दिलेले असते. जगण्यातील सुरूप आणि कुरूप बाबींनी हे वास्तव आकाराला येते. दासू वैद्य यांनी कुरूप काळवास्तवाला 'बाजार, झेंडे, गोष्ट लिहिणाऱ्याची गोष्ट, अंधरलेली वाळू, बक्षिशी, रास्ता रोक' या लेखांतून मुखरित केले आहे. जीवनाचे क्षणभंगुरत्व अधोरेखित करत त्याचे मर्म आणि अंतिम सत्यार्थाबद्दलचे सखोल जीवनचिंतन दासू वैद्य यांच्या लेखनातून येते. माणसाची जीवनाबद्दलची आसक्ती, जीवनमरणाच्या अंतरायातील आशा-आकांक्षा आणि आयुष्याचे गमक या चिंतनातून उलगडते. यादृष्टीने त्यांच्या 'मरणगंध, पोळणारी सावली, लाल पोशाखातला हिरवा माणूस, पाठलाग आणि प्राप्ती' या लेखांचा निर्देश करता येईल. निसर्गाचे सजग-सशक्त भान म्हणून 'उगवून आलेलं...' व 'रे पावसा...' हे लेख लक्षणीय आहेत. यातून उजागर झालेले निसर्गभान आपल्या मूळ आदिम चैतन्यमयी शाश्वत जगण्याचा साक्षात्कार घडवणारे आहे.

'मेळा' मधून अधोरेखित झालेले संदर्भ, प्रश्न, वास्तव आणि जाणीवेचा स्थूलपणे निर्देश करणे आवश्यक ठरेल. त्यातून या लेखनाची आशयसूत्रे लक्षात येतील. केस कापण्याच्या प्रथेला असणारे विविध संदर्भ, रंगांना प्राप्त झालेले देश-काल चौकटीतील सामाजिक-सांस्कृतिक अर्थ, स्त्री-शोषणाची पारंपारिकता, तिच्याबद्दलची पुरुष मानसिकता आणि स्त्रीवर्गाचा संपूर्ण पुरुषावर असलेल्या अविश्वासाचे सार्वत्रिक दर्शन या लेखनातून घडते. 'कितीतरी वर्षांपासून शेतकरी आत्महत्या करतायत. मायबाप सरकारही लाख लाख रुपयांची बक्षिशी न थकता वाटतंय. तुम्ही आंब्याच्या झाडाला फास घ्या किंवा बाभळीच्या झाडाला लटकवून घ्या किंवा विषारी औषध गटागटा पिऊन मरा, सरकार भेदभाव करणार नाही.' (पृ.१०८) हे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येचे गेल्या पाव शतकातील वास्तव आणि राजकारण्यांची त्याकडे बघण्याची असंवेदनशील-उपचारात्मक

वृत्ती, पाणी आणि पाण्याने उभा केलेला रणसंग्राम, त्यामुळे खेड्यांची झालेली आवाळ, दुष्काळ आणि त्यामुळे खेड्याची झालेली वाताहत याचे प्रत्ययकारी चित्र यातून उमटले आहे. निवडणुकांमध्ये तीच-तीच दिली जाणारी आश्वासने, राजकारणाचा मूल्यांकडून मूल्य न्हासाकडे झालेला प्रवास, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, विचारवंत-लेखकांचे खून, शिक्षणातील अपप्रवृत्ती, कॉपीचे वास्तव, भाषेचा प्रश्न आणि भाषिक मानसिकता, वाहिन्यांची टीआरपीसाठी चाललेली स्पर्धा आदी विषयांच्या अनुषंगाने दासू वैद्य यांनी केलेले मुक्तचिंतन मूलगामी स्वरूपाचे आहे.

भारतीय सैनिक व भारत-पाक यांच्यातील तणाव आणि भारतीयांची मानसिकता, जात-धर्माच्या प्रतीकांनी समाजात निर्मिलेली दहशत-भीती, महापुरुषांच्या झालेल्या वाटण्या आणि त्यांचे केलेले प्रतिमानिश्चितीकरण, समाजातील कर्मकांडे आणि त्याची चिकित्सा, पोकळ-दांभिक-कुचकामी सामाजविकासातील फोलपणा, लेखकाची सामाजिक बांधिलकी आणि व्यवस्थाशरणता, भांडवलीकरणाच्या परिणामातून उदयाला आलेली मॉलसंस्कृती आणि त्यातील शुष्कता, माणसांच्या जगण्यातून हरवलेली निरागसता-नैसर्गिकता, त्याला आलेला कोरडेपणा-कोडगेपणा नि कृत्रिमता, गाव-शहरांना प्राप्त झालेले बटवटीत स्वरूप अशा भवतालात साठलेल्या बहुपरिणामी आशयरूपांना हे लेखन मुखरित करते. यासोबतच 'मरणाला सामोरं जावं लागतं, तसंच समोरच्याचं नसणं निमूट. स्वीकारावं लागतंच. गेलेल्या व्यक्तीशी जोडून घेण्याचा आपला हट्ट सुरू असतो. बऱ्याचदा तर गेलेल्या व्यक्तीला अनेक जण हमखास आदल्या दिवशी भेटलेले किंवा बोललेले असतात. मृत व्यक्तीने मरणापूर्वी बोललेल्या शब्दांना, केलेल्या कृतीला नंतर मरणगंध जोडला जातो.' (पृ. ३६-३७) या प्रकारचे मृत्यूसंबंधीचे चिरकाल सत्य आणि वैश्विक जीवनचिंतनही यातून येते. समाजातील समूह संघर्ष, निसर्ग सौंदर्य व त्याचा न्हास, लहान मुलांमधील निरागसता; मोर्चे, आंदोलने, चित्रपट, प्राणी, घर आणि आयुष्य या अनुषंगाने आलेली चिंतनरूपे मूल्येगर्भी आहेत.

शीर्षकातील प्रतीकात्मकता, अनुभव मांडणीच्या वैशिष्ट्यपूर्ण पद्धतीमुळे निर्माण होणारे कुतूहल, रूपकाचा केलेला समर्पक वापर, काव्यमय प्रभावितता, कथनात्मक प्रवाही निवेदनशैली, आत्मकथनप्रधान विषयरचना, चित्रात्मकता आणि दृश्यात्मकतेची येणारी प्रचिती, उपरोधातून केलेली समाजटीका, संवादात्मकता आणि वैचारिकता या आविष्कार विशेषांच्या सेंद्रिय एकात्मतेतून या प्रत्येक लेखाचा घाट तयार झालेला आहे. या घाटाच्या संरचनेत घोषवाक्य; म्हणी, वाक्यप्रचार, काव्य ओळी, गोष्टी, घटना-

प्रसंग, व्यक्तिचित्रे, आठवरूपे, जातककथा, कथा-कादंबरी- चित्रपटातील प्रसंग, गाणी, पत्र, लोकवाङ्मय यांचे नेमके उपयोजन केल्यामुळे या लेखनाचा आकृतिबंध एकसंध बनत आशय अर्थवाही झालेला आहे. अभिव्यक्तीच्या सर्व क्षमताशक्यता पणाला लावत ही साहित्यकृती सिद्ध आहे. "वाढलेल्या काजळीने, ज्योत विझते का ?/गळा दाबल्याने, गाणे अडते का?" (पृ. १०) या सांगण्याच्या अतीव उर्मीतून आणि भूमिकेतून ही पोतरचना तयार झालेली आहे. त्यामुळे हे लेखन वैशिष्ट्यपूर्ण झालेले आहे. म्हणूनच वैविध्यपूर्ण अनुभवाचे संश्लेषित सारसूत्र या संग्रहातील प्रत्येक लेखातून जिवंतपणाने साक्षात झालेले आहे. त्यामुळेच भावना-विचार-कल्पना यांच्या नितळ अभिव्यक्तीतून साकारलेला हा प्रत्येक लेख म्हणजे जीवनांनुभव रंगाचे शब्दचित्र वाटतो.

जगण्यातल्या साध्या साध्या अनुभवरूपांची सांदिजोड करत अर्थवलयी कलारूप देण्याची वैशिष्ट्यपूर्ण हातोटी दासू वैद्य यांच्याकडे आहे. वास्तव आणि कल्पितासह सूक्ष्म निरीक्षणांना सर्जनबद्ध करत तरल अनुभूतीची प्रचिती देणारे अनोखे कसबही त्यांच्याकडे आहे. समाजवास्तवाची सखोल मीमांसा आणि त्याला असणाऱ्या विविध बाजूंचा सम्यक् आविष्कार वाचकांचे वैचारिक भरणपोषण करणारा आहे. या संग्रहातील लेखांतून आलेल्या व्यक्तींना त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वांच्या स्वभावविशेषांसह आहे तसे रेखीवपणे सजीव करणारी व्यक्तीचित्ररेखाटनाची खास शैली दासू वैद्य यांच्याकडे आहे. उदाहरणादाखल श्रीनिवासन, कोंडबामामा, रामकाका या व्यक्तिचित्रांचा यानिमित्ताने निर्देश करता येईल. 'स्व' जाणिवेला सामूहिकतेत परावर्तित करणाऱ्या सामाजिक वेदना-संवेदनांचा भावनालेख म्हणूनही या लेखनाची महत्ता अधोरेखित करता येईल. समाज स्पंदनांना शब्दरूप देताना त्यांनी केलेले जीवनभाष्य वाचकांना आत्मशोधाच्या दिशेने घेऊन जाणारे आहेत. साहित्याच्या विविध प्रकृतिधर्मांना-प्रकारघटकांना आणि भाषिक वैशिष्ट्यांना रिचवत आकार पावलेला हा बहुस्वरीय जीवनांनुभवाचा चिंतनगर्भ शैलीदार ललितमेळा मराठी ललितगद्यात अक्षर ठरणारा आणि नव्यदोत्तर मराठी ललितगद्यलेखन वाङ्मयप्रकाराचा रूपविस्तार करणारा आहे.

मागील दोनशे वर्षांतील या वाङ्मयप्रकाराचा प्रवास गुजगोष्ट, लघुनिबंध, ललितनिबंध, ललितलेखन, ललितगद्य ते मुक्तगद्य असा झालेला आहे. प्रामुख्याने आठवणी, अनुभवरूपे, शब्दचित्रे, व्यक्तिचित्रे, रोजनिशी, प्रवासलेख यांचा अंतर्भाव यात केला जातो. निबंध, कथा, कविता, आत्मचरित्र आणि नाटक या वाङ्मयप्रकाराची स्वरूपवैशिष्ट्ये रिचवत आकाराला आलेला हा वाङ्मयप्रकार मुक्तबंध स्वरूपाचा आहे. विषय-मांडणीचे कोणतेही

बंधन नसलेल्या या फॉर्मला म्हणूनच 'फॉर्मलेस फॉर्म' असे म्हटले जाते. वैचारिकता, माहितीचे प्रकटीकरण आणि लालित्य दर्शन हा त्याचा मूळ स्वभावधर्म आहे. आत्मनिष्ठ व तरल भावाविष्कार करणारा आकृतिबंध म्हणून याची प्रारंभिक ओळख आहे. मराठीत इरावती कर्वे, दुर्गा भागवत, गो. वि. करंदीकर, माधव आचवल, मधुकर केचे, श्रीनिवास विनायक कुलकर्णी यांनी या वाङ्मयप्रकाराला प्रतिष्ठा मिळवून देत रूपदृष्ट्या आकार दिला. त्याचा समाजसंवादी रूपविस्तार नव्वदनंतरच्या कालखंडात अधिक सामर्थ्यशीलपणे झाला. काही अपवाद वगळता ऐंशीच्या दशकापर्यंत या वाङ्मयप्रकाराला साचलेपण आलेले होते. गतकाळातील आठवऱ्याची स्मरणरंजनप्रधान स्मरणचित्र रंगवणे आणि मध्यमवर्गीय नागर अनुभवाचे 'स्व'चे काल्पनिक खुरटे रचित रचणे असेच त्याचे स्वरूप होते.

जीवनशैली, देश-विदेशातील देशाटनानुभूती, वर्तमानातील सर्वस्पर्शी प्रश्न आर्दीना आशयसामग्री बनवत हे लेखन विस्तारले. समाजकारण, राजकारण, अर्थकारण, संस्कृती, धर्म, इतिहास, भूगोल, पर्यावरण, निसर्ग, कला, साहित्य, भाषा, शिक्षण, ज्ञान-विज्ञान, तंत्रज्ञान, आरोग्य-आहार, प्रसारमाध्यमे, प्रशासन, उद्योगजगत अशा अनेकविध अनुभवक्षेत्रांना सामावून घेत जीवनसंवादी झालेले हे लेखन या काळाला भिडल्याने वैशिष्ट्यपूर्ण ठरले आहे. त्याचा महत्त्वाचा विशेष म्हणजे यातील रोमँटिकता जाऊन ते अधिक वास्तवाभिमुख झालेले आहे. आत्मनिष्ठ 'मी'चा समाजनिष्ठ आविष्कार हा त्यांचा गुणधर्म आहे. याची सुरुवात साठोत्तरी काळापासूनच झालेली होती. पण त्याला आकाररूप नव्वदनंतरच आले. या वाङ्मयप्रकाराच्या आविष्कारक्षमता लक्षात घेऊन रूपविस्तार करणाऱ्या या काळातील काही ठळक लेखकांचा निर्देश करता येईल. अनिल अवचट (छंदाविषयी), महेश एलकुंचवार (मौनराग), ग्रेस (वाऱ्याने हलते रान), वसंत आबाजी डहाके (मालटेकडीवरून), मारुती चितमपल्ली (निसर्गवाचन), अरुण टिकेकर (कालमीमांसा), अरुण खोंपकर, (चलत-चित्रव्यूह), सतीश काळसेकर (वाचणाऱ्याची रोजनिशी), भानू काळे (बदलता भारत), नागनाथ कोत्तापळे (उद्याच्या सुंदर दिवसासाठी), राजन गवसं (कैफियत), प्रज्ञा दया प्रवार (टेहलटिकोरी), अमृता सुभाष (एक उलट एक सुलट) आणि आता या यादीत दासू वैद्य (मेळा) यांचाही समावेश करणे आवश्यक ठरेल.

'मेळा' पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २०१९, लेखक- दासू वैद्य, पहिली आवृत्ती, पृष्ठे- १४९, मूल्य- ३५०/- रु.

पंचधारा • ऑक्टोबर ते डिसेंबर २०१९/२०२०